

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته روابط بین الملل

عنوان:

بررسی تطبیقی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه

در عراق جدید (بعد از ۲۰۰۳)

نگارنده:

مهسا اسلامی آلوارس

استاد راهنما:

دکتر احمد سلطانی نژاد

استاد مشاور:

دکتر نبی الله ابراهیمی

بهمن ۱۳۹۱

به نام خدا

تاییدیه اعضای هیات داوران در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیات داوران نسخه نهایی پایان نامه کارشناسی ارشد خانم مهسا اسلامی الوارس تحت عنوان « بررسی تطبیقی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در عراق جدید (بعد از ۲۰۰۳) » را از نظر فرم و محتوا بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد می‌کند.

اعضای هیات داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	دکتر احمد سلطانی نژاد	استادیار	
۲- استاد مشاور	دکتر نبی اله ابراهیمی	استادیار	
۳- استاد ناظر	دکتر قدیر نصری	استادیار	
۴- استاد ناظر	دکتر محمد حسین جمشیدی	استادیار	
۵- نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر محمد حسین جمشیدی	استادیار	

آیین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس

مقدمه: با عنایت به سیاستهای پژوهشی و فناوری دانشگاه در راستای تحقق عدالت و کرامت انسانها که لازمه شکوفایی علمی و فنی است و رعایت حقوق مادی و معنوی دانشگاه و پژوهشگران، لازم است اعضای هیات علمی، دانشجویان، دانش‌آموختگان و دیگر همکاران طرح، در مورد نتایج پژوهشهای علمی که تحت عناوین پایان نامه، رساله و طرحهای تحقیقاتی با هماهنگی دانشگاه انجام شده است، موارد زیر را رعایت نمایند:

ماده ۱- حق نشر و تکثیر پایان نامه / رساله و درآمدهای حاصل از آنها متعلق به دانشگاه می‌باشد ولی حقوق معنوی پدیدآورندگان محفوظ خواهد بود.

ماده ۲- انتشار مقاله یا مقالات مستخرج از پایان نامه / رساله به صورت چاپ در نشریات علمی و یا ارائه در مجامع علمی باید به نام دانشگاه بوده و با تایید استاد راهنمای اصلی، یکی از اساتید راهنما، مشاور و یا دانشجو مسئول مکاتبات باشد. ولی مسئولیت علمی مقاله مستخرج از پایان نامه و رساله به عهده اساتید راهنما و دانشجو می‌باشد.

تبصره: در مقالاتی که پس از دانش‌آموختگی بصورت ترکیبی از اطلاعات جدید و نتایج از حاصل از پایان نامه / رساله نیز منتشر می‌شود باید نام دانشگاه درج شود.

ماده ۳- انتشار کتاب نرم افزار و یا آثار ویژه (اثری هنری مانند فیلم، عکس، نقاشی و نمایشنامه) حاصل از نتایج پایان نامه / رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی کلیه واحدهای دانشگاه اعم از دانشکدهها، مراکز تحقیقاتی، پژوهشکدهها، پارک علم و فناوری و دیگر واحدها باید با مجوز کتبی صادره از معاونت پژوهشی دانشگاه و بر اساس آئین‌نامه‌های مصوب انجام شود.

ماده ۴- ثبت اختراع و تدوین دانش فنی و یا ارائه یافته‌ها در جشنواره‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی که حاصل نتایج مستخرج از پایان نامه / رساله و تمامی طرحهای تحقیقاتی دانشگاه باید با هماهنگی استاد راهنما یا مجری طرح از طریق معاونت پژوهشی دانشگاه انجام گیرد.

ماده ۵- این آیین‌نامه در ۵ ماده و یک تبصره در تاریخ ۸۷/۴/۱ در شورای پژوهشی و در تاریخ ۸۷/۴/۲۳ در هیات رئیسه دانشگاه به تایید رسید و در جلسه مورخ ۸۷/۷/۱۵ شورای دانشگاه به تصویب رسید و از تاریخ تصویب در شورای دانشگاه لازم‌الاجرا است.

« اینجانب مهسا اسلامی الوارس دانشجوی رشته روابط بین‌الملل ورودی سال تحصیلی ۱۳۸۹ مقطع کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی متعهد می‌شوم کلیه نکات مندرج در آئین نامه حق مالکیت مادی و معنوی در مورد نتایج پژوهشهای علمی دانشگاه تربیت مدرس را در انتشار یافته‌های علمی مستخرج از پایان‌نامه / رساله تحصیلی خود رعایت نمایم. در صورت تخلف از مفاد آئین نامه فوق‌الاشعار به دانشگاه وکالت و نمایندگی می‌دهم که از طرف اینجانب نسبت به لغو امتیاز اختراع بنام بنده و یا هرگونه امتیاز دیگر و تغییر آن به نام دانشگاه اقدام نماید. ضمناً نسبت به جبران فوری ضرر و زیان حاصله بر اساس برآورد دانشگاه اقدام خواهم نمود و بدینوسیله حق هرگونه اعتراض را از خود سلب نمودم.»

امضا:

تاریخ:

آیین نامه چاپ پایان نامه‌های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله)‌های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس، مبین بخشی از فعالیتهای علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می‌شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله)ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه) عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد/ رساله دکتری نگارنده در رشته **روابط بین‌الملل** است که در سال ۱۳۹۱ در دانشکده **علوم انسانی** دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی سرکار خانم/جناب آقای **دکتر احمد سلطانی‌نژاد**، مشاوره سرکار خانم/جناب آقای **دکتر نبی‌الله ابراهیمی** و از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه‌های انتشارات دانشگاه، تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به «دفتر نشر آثار علمی» دانشگاه اهدا کند. دانشگاه می‌تواند مازاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می‌کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می‌تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می‌دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه، معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب **مهسا اسلامی آلوارس** دانشجوی رشته **روابط بین‌الملل** مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می‌شوم.

نام و نام خانوادگی: مهسا اسلامی

تاریخ و امضا:

تقدیم به

خواهران عزیزم

معصومه و محبوبه

به پاس تمام فداکاری و زحماتشان

تقدیر و تشکر

سپاس بی‌کران پروردگار یکتا را که هستی‌مان بخشید و به طریق علم و دانش رهنمونمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزیمان ساخت و فرصتی داد تا به این مرحله از علم رسیده و از هیچ محبتی دریغ نکرد و در تمام مراحل زندگی مرا قوت قلب بود.

به مصداق «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق» بسی شایسته است که مراتب سپاس و قدردانی خود را نسبت به همه بزرگوارانی که در تکمیل این پایان نامه مرا یاری داده‌اند ابراز نمایم. بدین وسیله از زحمات اساتید محترم راهنما و مشاور، جناب آقایان دکتر احمد سلطانی‌نژاد و دکتر نبی‌الله ابراهیمی تشکر و قدردانی می‌نمایم که مرا در مسیر پایان نامه راهنمایی و هدایت نمودند و نیز از تمامی اساتید گرامی که با راهنمایی‌های سازنده مرا در نگارش پایان نامه یاری نمودند تشکر و قدردانی می‌نمایم. لازم به ذکر است بی‌تردید هرگونه ایراد و کاستی در متن پایان نامه بر عهده نگارنده می‌باشد.

چکیده

در پژوهش حاضر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در عراق پس از صدام مورد مطالعه قرار می‌گیرد. با حمله آمریکا و متحدانش به عراق در سال ۲۰۰۳، رژیم بعث عراق سرنگون گردید و عراق جدیدی با ساختار سیاسی نوینی شکل گرفت. با تغییر ساخت قدرت و حکومت عراق، زمینه حضور و نفوذ بازیگران منطقه‌ای از جمله ایران و ترکیه در این کشور فراهم شد و این پرسش‌ها مطرح می‌شود جمهوری اسلامی ایران و ترکیه چه سیاستی را در قبال عراق پس از صدام اتخاذ کرده‌اند و در پی کسب چه اهدافی می‌باشند؟ به نظر نویسنده، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در عراق پس از صدام بر مبنای همکاری و ائتلاف است. جمهوری اسلامی ایران در راستای افزایش گستره نفوذ خود و کاهش تهدیدات ناشی از تحولات عراق بر امنیت ملی خود، بر تحکیم و تثبیت جایگاه شیعیان در ساختار سیاسی عراق و تقویت دولت مرکزی آن کشور تاکید می‌کند. در مقابل سیاست خارجی ترکیه در عراق بر مبنای تقابل و منازعه با دولت فعلی عراق است. ترکیه در راستای کاهش تهدیدات ناشی از تنش‌های قومی - مذهبی بر امنیت ملی این کشور از تشکیل دولت سکولار حمایت می‌کند تا بدین وسیله بسترهای لازم را برای گسترش نفوذ خود در عراق فراهم کند؛ بنابراین، ترکیه در پی طراحی و مهندسی صحنه سیاسی عراق است.

کلیدواژه: عراق جدید، سیاست خارجی، ترکیه، جمهوری اسلامی ایران، نعثمانی‌گری، همکاری، منازعه.

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه
فصل اول کلیات پژوهش.....	۱
مقدمه.....	۲
اهداف.....	۳
اهمیت موضوع.....	۳
سؤال‌ها.....	۴
- سؤال اصلی.....	۴
- سؤال‌های فرعی.....	۴
فرضیه اصلی.....	۴
روش تحقیق.....	۵
متغیرها.....	۵
تعریف مفاهیم.....	۵
- سیاست خارجی.....	۵
- عراق جدید.....	۵
- سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران.....	۶
- سیاست خارجی ترکیه.....	۶
ادبیات موجود.....	۷
- جنبه جدید بودن و نوع آوری.....	۱۲

۱۲ سازماندهی پژوهش
۱۵ فصل دوم چارچوب مفهومی
۱۶ مقدمه
۱۷ ۱- رویکرد سازه‌انگاری و سیاست خارجی
۲۳ ۲- گفتمان نوع‌ثمنانی‌گری
۲۸ ۳- پیش‌تئوری سیاست خارجی روزنا
۳۰ ۱.۳- متغیر سیستماتیک یا نظام بین‌الملل
۳۰ ۲.۳- متغیر فرد
۳۱ ۳.۳- متغیر نقش
۳۱ ۴.۳- متغیر حکومتی
۳۲ ۵.۳- متغیر اجتماعی
۳۳ ۶.۳- متغیر ژئوپلیتیک
۳۵ فصل سوم مولفه‌های سیاسی و اجتماعی عراق جدید
۳۶ مقدمه
۳۶ ۱- پیشینه عراق
۳۸ ۲- مؤلفه‌های سیاسی و اجتماعی عراق پس از صدام
۳۹ ۱.۲- تغییر در ساخت قدرت و حکومت عراق
۳۹ ۱.۱.۲- حضور شیعیان در ساختار سیاسی عراق
۴۱ ۲.۱.۲- کردها و تأسیس حکومت اقلیم کردستان

۴۵ ۳.۱.۲- تزلزل جایگاه سنی‌ها در هرم سیاسی
۴۷ ۴.۱.۲- خروج از افراط‌گرایی
۴۹ ۳- جایگاه عراق جدید در سیاست خارجی ترکیه و جمهوری اسلامی ایران
۴۹ ۱.۳- جایگاه عراق جدید در سیاست خارجی ایران
۵۰ ۲.۳- جایگاه عراق جدید در سیاست خارجی ترکیه
۵۱ نتیجه‌گیری
۵۳ فصل چهارم سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در عراق جدید
۵۴ مقدمه
۵۶ ۱- تاریخچه روابط جمهوری اسلامی ایران و عراق
۵۹ ۲- متغیرهای تأثیرگذار بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در عراق جدید
۵۹ ۱.۲ - متغیرهای خارجی
۵۹ ۱.۱.۲- تحولات محیط بین‌المللی
۶۲ ۲.۱.۲- تحولات منطقه‌ای
۶۳ ۲.۲- متغیرهای داخلی
۶۳ ۱.۲.۲- متغیر فرد
۶۵ ۲.۲.۲- متغیر نقش
۶۶ ۳.۲.۲ - متغیر حکومتی
۶۸ ۴.۲.۲- متغیر اجتماعی
۶۸ ۱.۴.۲.۲- مردم عادی و توده‌ها

- ۶۹..... ۲.۴.۲.۲- تجار و بازرگانان
- ۶۹..... ۳.۴.۲.۲- نخبگان
- ۷۰..... ۵.۲.۲- متغیر ژئوپلیتیک
- ۷۰..... ۱.۵.۲.۲- ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران
- ۷۱..... ۲.۵.۲.۲- ژئوپلیتیک عراق
- ۷۲..... ۳.۵.۲.۲- عنصر شیعه
- ۷۳..... ۴.۵.۲.۲- عنصر کرد
- ۷۶..... ۵.۵.۲.۲- نفت
- ۷۷..... ۳- چالش‌ها و فرصت‌های عراق جدید برای جمهوری اسلامی ایران
- ۷۷..... ۱.۳- فرصت‌ها
- ۸۱..... ۲.۳- چالش‌ها
- ۸۶..... ۴- سیاست‌ها و راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در عراق جدید
- ۸۶..... ۱.۴- سیاست بی طرفی فعال یا مثبت
- ۸۸..... ۲.۴- سیاست مشارکت در بازسازی و ثبات سازی
- ۹۱..... ۳.۴- سیاست همکاری و تعامل
- ۹۴..... ۵- بررسی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در عراق
- ۹۷..... - رسانه‌ها ابزار ایران در عراق
- ۹۸..... نتیجه‌گیری
- ۱۰۱..... فصل پنجم سیاست خارجی ترکیه در عراق جدید

مقدمه	۱۰۲
۱- تاریخچه روابط ترکیه و عراق	۱۰۲
۲- متغیرهای تأثیرگذار بر سیاست خارجی ترکیه در عراق جدید	۱۰۶
۱-۲- متغیرهای خارجی	۱۰۶
۱-۱-۲- تحولات محیط بین‌المللی	۱۰۶
۲-۱-۲- تحولات منطقه‌ای	۱۰۷
۲-۲- متغیرهای داخلی	۱۰۹
۱-۲-۲- متغیر فردی	۱۰۹
۲-۲-۲- متغیر نقش	۱۱۳
۳-۲-۲- متغیر حکومتی	۱۱۴
۴-۲-۲- متغیر اجتماعی	۱۱۶
۱-۴-۲-۲- مردم عادی و توده‌ها	۱۱۶
۲-۴-۲-۲- تجار	۱۱۶
۳-۴-۲-۲- نخبگان ترکیه	۱۱۸
۴-۴-۲-۲- احزاب	۱۱۸
۵-۲-۲- متغیر ژئوپلیتیک	۱۱۹
۱-۵-۲-۲- ژئوپلیتیک ترکیه	۱۱۹
۲-۵-۲-۲- عنصر کرد	۱۲۰
۳-۵-۲-۲- کرکوک	۱۲۱

۱۲۲ ۴.۵.۲.۲- انرژی
۱۲۴ ۳- چالش‌ها و فرصت‌های عراق جدید برای سیاست خارجی ترکیه
۱۲۴ ۱.۳- فرصت‌ها
۱۲۷ ۲.۳- چالش‌ها
۱۲۷ ۳.۳- عوامل واگرایی ترکیه و عراق
۱۳۰ ۴- سیاست‌ها و راهبردهای ترکیه در عراق جدید
۱۳۰ ۱.۴- عدم مشارکت در جنگ عراق
۱۳۲ ۲.۴- سیاست مشارکت در روند دولت سازی و بازسازی عراق (۲۰۰۳-۲۰۰۷)
۱۳۵ ۳.۴- سیاست تنش زدایی و تعامل (۲۰۰۷-۲۰۱۱)
۱۳۷ ۴.۴- سیاست مداخله و تقابل (از ۲۰۱۱ تا کنون)
۱۴۰ ۵- بررسی قدرت نرم ترکیه در عراق
۱۴۲ نتیجه‌گیری
۱۴۵ فصل ششم یافته‌های پژوهش
۱۴۶ یافته‌ها
۱۵۵ نتیجه‌گیری
۱۵۸ پیشنهادها
۱۶۲ فهرست منابع
	فهرست جداول و نمودارها
۸۰ جدول ۴-۱ میزان مبادلات تجاری ایران و عراق ۱۳۷۷-۱۳۸۲

جدول ۲-۴ میزان مبادلات تجاری ایران و عراق ۱۳۸۳-۱۳۹۰ ۸۰

جدول ۱-۵ میزان مبادلات تجاری ترکیه و عراق ۲۰۰۳-۲۰۱۱ ۱۲۶

نمودار ۱-۴ میزان مبادلات ایران و عراق ۱۳۸۳-۱۳۹۰ ۸۱

نمودار ۱-۵ میزان مبادلات تجاری ترکیه و عراق ۲۰۰۳-۲۰۱۱ ۱۲۶

فصل اول

کلیات پژوهش

با حمله آمریکا و متحدانش به عراق در سال ۲۰۰۳، رژیم بعث عراق سرنگون گردید و عراق جدیدی با نظام فدرال شکل گرفت. تحولات عراق برای همسایگان این کشور از جمله جمهوری اسلامی ایران و ترکیه تهدیدهای امنیتی و فرصت‌های بی‌نظیر اقتصادی و سیاسی فراهم آورد؛ بنابراین، جمهوری اسلامی ایران و ترکیه برای کاهش تهدیدها و بهره‌مندی از فرصت‌های به وجود آمده می‌کوشند بر روند دولت سازی و طراحی آینده عراق تأثیرگذار باشند. از این رو، عراق به عرصه رقابت جمهوری اسلامی ایران و ترکیه تبدیل شده است. هدف این پژوهش مطالعه سیاست‌ها و راهبردهای جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در عراق پس از صدام است.

عراق همواره جایگاه راهبردی در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران داشته و دارد. تغییر در ساختار سیاسی عراق این کشور را از یک تهدید نظامی به فرصتی در صحنه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تبدیل کرده است؛ اما درعین حال افزایش تنش‌های قومی - مذهبی و گسترش ناامنی در عراق نگرانی‌های را برای جمهوری اسلامی ایران فراهم کرده است. جمهوری اسلامی ایران در راستای کاهش تهدیدها بر تقویت دولت مرکزی و تحکیم جایگاه شیعیان در ساختار سیاسی عراق تاکید می‌کند.

در مقابل ترکیه نیز با آغاز بحران عراق از پیامدهای آن بر امنیت ملی خود نگران بود و شکل‌گیری عراق جدید با نظام فدرال بر نگران‌های ترکیه افزود. ترکیه در تلاش است در راستای منافع و اهداف خاص خود بر روند دولت سازی و آینده عراق تأثیرگذار باشد. ترکیه بعد از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه بر مبنای گفتمان نوعثمانی‌گری، رویکرد نوینی را در سیاست خارجی ترکیه اتخاذ کرده است که به سیاست خارجی چندجانبه‌گرایی معروف است. ترکیه بر مبنای گفتمان نوعثمانی‌گری در پی ایفای نقشی فعال در مناطقی است که زمانی جزء قلمرو امپراتوری عثمانی به حساب می‌آمدند؛ لذا تحولات عراق نقطه عطفی برای توجه مجدد ترکیه به خاورمیانه به حساب

می‌آید. در حال حاضر ترکیه در تلاش است بر مبنای گفتمان نوحثمانی‌گری به طراحی و مدیریت صحنه سیاسی عراق بپردازد.

بنابراین، هر دو کشور جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در تلاش هستند در راستای منافع و اهداف خود، بر روند دولت سازی و طراحی آینده عراق تأثیرگذار باشند؛ بنابراین، عراق پس از صدام به صحنه رقابت این دو کشور تبدیل شده است. در پژوهش حاضر به این پرسش‌های کلیدی پاسخ داده می‌شود: جمهوری اسلامی ایران و ترکیه چه سیاستی را در عراق جدید اتخاذ کرده‌اند و در پی کسب چه اهدافی در عراق هستند؟

پیش‌فرض این پژوهش بر این مبناست که در تعیین و اجرای سیاست خارجی کشورها عوامل و متغیرهای مختلفی تأثیرگذار هستند و این عوامل به عنوان موانع یا مشوق موجب عملکرد متفاوت بازیگران می‌شوند.

اهداف؛ هدف از این پژوهش بررسی و تحلیل سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در عراق پس از صدام است تا بدین وسیله از نقاط ضعف و قوت سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در عراق آگاهی یافته و در جهت پیشبرد اهداف و مقاصد جمهوری اسلامی ایران در عراق پیشنهادهای سازنده ارائه شود.

اهمیت موضوع؛ عراق به دلایل متعددی از جمله امنیتی، سیاسی، اقتصادی دارای جایگاه ویژه‌ای در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه است و تحولات پس از صدام، زمینه‌های رقابت این دو کشور را در عراق فراهم کرده است. به لحاظ منافع ملی برای جمهوری اسلامی ایران شناخت و درک سیاست‌های ترکیه، در عراق دارای اهمیت است.

سؤال‌ها

- سؤال اصلی؛ با در نظر گرفتن اهمیت و جایگاه عراق در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه این دو کشور چه سیاستی را نسبت به عراق جدید اتخاذ کرده‌اند و در پی کسب چه اهدافی در عراق هستند؟

- سؤال‌های فرعی

۱- مؤلفه‌های سیاسی و اجتماعی عراق پس از صدام کدامند؟

۲- مؤلفه‌های تأثیرگذار بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در عراق جدید کدامند؟

۳- وجه اشتراک، افتراق اهداف و رویکردهای ترکیه و جمهوری اسلامی ایران در عراق پس از صدام چیست؟

فرضیه اصلی؛ رویکرد و رفتار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران در عراق پس از صدام بر مبنای همکاری و ائتلاف شکل گرفته است. جمهوری اسلامی ایران در راستای کاهش تهدیدهای ناشی از تحولات عراق بر امنیت ملی خود، بر تثبیت جایگاه شیعیان در ساختار سیاسی عراق تاکید می‌کند و در حال حاضر، نیز از تقویت دولت مرکزی این کشور حمایت می‌کند. در مقابل رویکرد و رفتار سیاست خارجی ترکیه در عراق بر مبنای تقابل و منازعه با دولت فعلی عراق شکل گرفته است. ترکیه نیز بر مبنای گفتمان نوعثمانی‌گری و کاهش تهدیدهای ناشی از تحولات عراق بر امنیت ملی خود، از تشکیل دولت سکولار در این کشور حمایت می‌کند و در شرایط کنونی در پی طراحی و مهندسی صحنه سیاسی عراق است.

روش تحقیق؛ روش تحقیق در این پژوهش تحلیلی - توصیفی است و جمع‌آوری داده‌ها نیز از طریق استفاده از منابع کتابخانه، اینترنتی و مصاحبه با کارشناسان متخصص در حوزه سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه صورت می‌گیرد.

متغیرها؛ در این پژوهش متغیر مستقل عراق جدید و تحولات آن و متغیر وابسته سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و ترکیه است و متغیر میانه نیز متغیرهای متعددی از جمله تحولات منطقه‌ای، بین‌المللی و ژئوپلیتیک است.

تعریف مفاهیم

- سیاست خارجی؛^۱ سیاست خارجی دارای تعاریف متعددی است، کی جی هاستی در تعریف سیاست خارجی به اقدامات یک دولت در قبال محیط خارجی و شرایط داخلی موثر بر اقدامات مزبور می‌پردازد و سیاست خارجی را در برگیرنده مقاصد و ارزش‌ها می‌داند، به نظر او کسانی که از طرف یک جامعه تصمیم می‌گیرند این عمل را بدان خاطر انجام می‌دهند که محیط داخلی و خارجی را دگرگون سازند یا آن را حفظ کنند و یا قواعد و ساختارها را که به یک مجموعه خاص روابط مربوط می‌شود تنظیم نمایند. (شفیعی و زمانیان ۱۳۹۰: ۱۱۵) به عبارت دیگر سیاست خارجی عبارت است: از یک راه‌برد یا یک رشته اعمال از پیش طراحی شده توسط تصمیم‌گیرندگان حکومتی که مقصود از آن دستیابی به اهدافی معین، در چارچوب کلی و در محیط جهانی و بین‌المللی است. (قوام ۱۳۸۸: ۲۳۱)

- عراق جدید؛ عراق از جمله کشورهای نوپا در منطقه خاورمیانه است که پس از جنگ جهانی اول از به هم پیوستن سه ولایت پیشین امپراتوری عثمانی یعنی بغداد، بصره، موصل با طیف وسیعی از اقوام و مذاهب، پا به عرصه وجود نهاد. از زمان تأسیس عراق تا چهاردهم ژوئیه ۱۹۵۸ و

^۱ - Foreign Policy